Diskussie

Emancipatie en huwelijk

Het naschrift van de NLO-werkgroep Huishoudkunde en emancipatie in het novembernummer van het *Vakblad voor Huishoudkunde* (p. 125) heeft mij verbaasd.

1. Uit de open brief, die de *Vereniging voor Huishoudkunde in Nederland* (VHN) op 27 mei 1981 aan de *Emancipatieraad* richtte (zie ook *Vakblad voor Huishoudkunde* 2(3) 95, red.) vraagt de VHN aandacht voor de vrouw, die als gevolg van de familierechtelijke wetgeving daadwerkelijk de taken vervult waarop het huishoudkundeonderwijs gericht is. (*Huisvrouw* is wettelijk synoniem met *gehuwde vrouw*.)

2. De in die brief genoemde voorwaarden die er toe moeten leiden dat mannen en vrouwen vrijwillig kunnen kiezen voor werk binnens- en buitenshuis heb ik aangedragen in de brief die in het vorig nummer van dit blad is afgedrukt. Het blijkt, dat de werkgroep mij niet begrepen heeft. Immers, de man toucheert het gezinsinkomen voor twee of meer personen (kostwinnersprincipe) als enig eigenaar daarvan. Het ligt voor de hand dat voornoemde keuze pas vrij kan zijn, als bedoeld inkomen ten name van beide voor de gezinsonderneming werkende partners komt. Op het moment dat het gezinsinkomen twee eigenaren kent zijn alleen de aspiraties, kapaciteiten enz. van *beide* partners beslissend voor wie de buitendienst dan wel de binnendienst op zich wenst te nemen. Financiële aspekten spelen dan geen rol meer bij de keuze.

3. De gezamenlijke verantwoording voor de verzorging in de privésfeer is met een zodanige wetswijzing gerealiseerd. Immers, de dwang om de man huishoudelijke taken te doen verrichten, al is het maar voor de helft, is geen vrije keuze. Daarbij komt nog dat de vrouwenbeweging deze laatste vijftien jaar de man ervan overtuigd heeft dat het vreselijke, meest geestdodende arbeid zou zijn. Het zou een nieuw onrecht zijn de man te verplichten deze onbetaalde en neurotisch makende taken op zich te nemen. U pint daarmee de mannelijke partner vast op wat de vrouwenbeweging hem ontraden heeft als taak op zich te nemen.

4. Toevallig is het wel zo dat huishoudelijke arbeid buitenshuis verricht even weinig interessant is (volgens de vrouwenbeweging), maar het feit dat er een financiële kontra prestatie tegenover staat heeft de buitenshuis werkende schoonmaker ertoe gebracht deze geestdodende arbeid toch maar te verrichten. Dat wil dus zeggen: stel de man in staat om evenals de vrouw huishoudelijke arbeid te verrichten tegen een financiële kontra prestatie, in de vorm van 50% van het gezinsinkomen. Op dat moment is de keuze wie buitenshuis of binnenshuis gaat werken geen kwestie meer van het scheppen van financiële afhankelijkheid van de één ten opzichte van de ander. Wat keuzevrijheid betreft, zie punt 2.

5. Het gaat dus helemaal niet om huishoudloon, want dat schept ondergeschiktheid. Het gaat om een vrije beroepskeuze van twee gelijkwaardige vennoten van een gezinsonderneming. Uw argument: 'Je moet niet moeilijk doen, je wordt er voor betaald' is ondeugdelijk, want een gelijkwaardige situatie, dat wil zeggen arbeid tegen een financiële tegenprestatie (mede eigenaar gezinsinkomen) is de situatie die overal bestaat tussen mensen. Wie betaalt nu voor werk dat niet of niet goed gedaan wordt! Het tegendeel is waar. In een samenwerkingsvorm (gezinsonderneming) zoals door mij bedoeld zal het, waar sympathie of liefde mede in het spel is, minder gauw leiden tot 'Je wordt er voor betaald' dat in de buitenshuis bestaande samenwerkingsvormen.

6. U vergist zich, als u denkt dat huwelijk of konkubinaat een privé-aangelegenheid is. Met geen enkele andere juridische samenwerkingsvorm bemoeit de overheid zich zo zeer als deze. Het betreft zelfs dwingend recht, dat wil zeggen dat niet man en vrouw, maar de overheid elk detail van de juridische relatie zelf bepaald. Men kan dan ook stellen dat het hier om een tripartite konstruktie gaat waarbij *overheid, man* en *vrouw* (dus drie partijen) in het geding zijn.

Nu uw punt 3 van het naschrift. Elke ongeschoolde arbeider is zich heel snel bewust geworden van het verschil arbeid te moeten verrichten zonder de daarbij behorende rechten en verbeterde ekonomische beloning voor zijn arbeid. Hetzelfde effekt kan verwacht worden van de huisvrouw, die dezelfde rechten aan haar arbeid verbonden ziet, en de ekonomische waardering krijgt die de huishoudelijke taken buitenshuis ook krijgen: betaling en deelname aan de sociale wetten.

U die werkt aan de ontwikkeling van de huishoudkunde zou de eerste moeten zijn die de samenleving de vraag voorlegt: 'Met welk recht verlangt u van de gehuwde vrouw haar arbeidsinspanning te moeten leveren met verbod daar tegenover de normale kontraprestatie te ontvangen?'

Ik vraag mij af waarom men het huishoudonderwijs wil uitbreiden als het opleidt tot een vak, dat in meerderheid wordt uitgeoefend in omstandigheden die men veroordeelt. De huisvrouw wordt zelfs dringend door u aangeraden er een tweede baan bij te nemen. En wat betreft de waarde van een veranderde juridische konstruktie: het wijzigen van één komma in een CAO veroorzaakt volksoplopen van bewuste mensen op het Binnenhof, die zien dat hun belangen, juridisch vastgelegd, worden aangetast. Een arbeider had in 1900 drie artikelen in het wetboek, waarvan er één luidde dat bij verschil van me-

ning de baas gelijk had. Op het ogenblik is er een aparte leerstoel voor arbeidsrecht en sociaal-ekonomisch recht, en zijn die drie artikelen geschrapt. Ik kan u verzekeren dat een daaraan juridische konstruktie ten grondslag ligt, en geen mentaliteitskonstruktie. Deze juridisch andere konstruktie, die van onbetaalde arbeid *beroepsarbeid* maakt betekent een verdubbelde arbeidsmarkt en een echte verdeling van inkomen.

M. Nielsen-Muller, Egmond aan Zee.

Boekbespreking

ABRAM DE SWAAN. 1982. De mens is de mens een zorg. Amsterdam, Meulenhoff. 258 pp. ISBN 90 290 1138 6. *f* 39,50.

In deze bundel heeft DE SWAAN diverse artikelen gebundeld die hij de afgelopen 10 jaar heeft geschreven. In deze jaren heeft hij zich ontwikkeld van mathematisch politikoloog tot socioloog en psychoanalytisch therapeut. Eén van de artikelen is zijn (verlate) oratie als hoogleraar binnen de vakgroep Verzorgingssociologie (1979). Een centraal thema in de artikelen is de verzorging, van persoonlijk hulpbetoon tot omvattende professionele diensten. DE SWAAN schrijft over de samenhangen tussen de brede maatschappelijke veranderingen en de intieme belevingswereld van de mensen die met elkaar die ontwikkelingen meemaken. Mensen met belangstelling voor de huishouding en de huishoudkunde zullen waarschijnlijk met een positieve verwachting dit boek van DE SWAAN ter hand nemen. Zij zullen er zeer uiteenlopende onderwerpen in aantreffen: een beschrijving van de positie en de denkwereld van fabrieksarbeiders, een verklaring voor het verschijnsel uitgaansangst (agorafobie) bij vrouwen, de verhouding tussen overheid en aktiegroepen, de manier van omgaan tussen patiënten en personeel in het ziekenhuis, en inderdaad ook de verzorging van mensen. DE SWAAN is een breed geöriënteerde schrijver. Deze onderwerpen moeten allemaal in de grondgedachte van de bundel passen, 'dat de samenleving zich vormt uit de strevingen van mensen, afzonderlijk en groepsgewijs, zonder dat de samenleving die zij zo vormen overeenkomt met hun bedoelingen'.

In de pers zijn reeds enkele lovende tot juichende boekbesprekingen verschenen. Ik zal hier enkele kritische geluiden laten horen, omdat ik het boek uit huishoudkundig oogpunt zeer teleurstellend vind. DE SWAAN gaat uit van een historische ontwikkeling, waarbij de verzorging van mensen niet langer in kleine, veelvoudige, besloten en verweven netwerken (stammen, dorpsgemeenschappen, gilden of families) plaatsvindt, maar in toenemende mate in grootscheepse, specifieke organisationele verzorgingsarrangementen (voor o.a. onderwijs, ziekenzorg, hulp in nood). Mijn kritiek richt zich tegen het 'niet langer' in de vorige zin, waarmee DE SWAAN suggereert dat de verzorging niet langer in kleine netwerken zou plaatsvinden. Met deze suggestie, die ook verder in het boek doorklinkt, maakt DE SWAAN duidelijk totaal geen oog te hebben voor de huishoudelijke verzorging die in de privé-sfeer plaatsvindt. Zijn aandacht richt zich op de betaalde verzorging in groot verband. Dit vind ik een merkwaardige beperking voor een hoogleraar in de Verzorgingssociologie. Wanneer we immers een juist beeld van de verzorging in onze maatschappij willen hebben, hoort ook het werk van huisvrouwen (en huismannen) in de privé-sfeer hierbij betrokken te worden. Ook een analyse van de wisselwerking tussen de betaalde en onbetaalde verzorgingssektor tegen de achtergrond van de ekonomische situatie (bezuinigingen in de betaalde sektor!) kan veel waardevolle inzichten opleveren. Wanneer we alleen aandacht hebben voor de betaalde verzorgingssektor, wordt deze wisselwerking niet zichtbaar. Een eenzijdig beeld is het resultaat.

Overwogen kan worden of de huishoudkundige kritiek op dit boek nadere uitwerking verdient. Er is zeker aanleiding te onderzoeken in hoeverre de huishoudkunde en de verzorgingssociologie elkaar iets te bieden hebben.

E. A. de Vries